

Aanbod weidevogelbeheer 2016

Samen voor weidevogelbeheer in Eemland

Toelichting bij het aanbod voor 2016 en daarna: tweeduizend hectare effectief weidevogelbeheer in Eemland

© **2014** Vereniging Ark & Eemlandschap
Postbus 512, 3750 GM Bunschoten

Uitgave: April 2014

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, gekopieerd of op andere wijze worden vermeninvuldigd zonder schriftelijke toestemming van de vereniging Ark & Eemlandschap.

Samenvatting

Eemland is een uniek gebied. Open polders zonder opgaande begroeiing. In het kader van de ruilverkaveling zijn destijds enkele melkveebedrijven naar deze open polders verplaatst. Bij die verplaatsing is de verkaveling in Eemland prima geworden voor de boeren, maar er is toen geen rekening gehouden met agrarisch natuurbeheer. Om die reden was het nodig in Eemland op zoek te gaan naar een effectieve invulling van weidevogelbeheer dat inpasbaar en uitvoerbaar zou zijn voor de melkveebedrijven. In 2013 heeft dit geresulteerd in een visie voor het beheer van weidevogels.

In 2014 is geïnventariseerd welk aanbod voor effectief weidevogelbeheer de agrariërs in Eemland willen en kunnen leveren wanneer in 2016 het nieuwe stelsel van start zal gaan. In deelgebieden is uitvoerig met de boeren gesproken en hebben zij hun aanbod aangegeven. Daaruit blijkt dat het noodzakelijk is het hele zoekgebied van het huidige collectieve SNL-beheerplan voor weidevogels met een omvang van 6000 ha te handhaven. De inventarisatie leverde op dat een forse inzet van de melkveehouderij nodig is. Effectief beheer betekent een inzet met 30% uitgesteld maai-beheer en kruidenrijk grasland. Grote peilverhogingen zijn niet mogelijk. Plas dras is een goede en effectieve maatregel. 75 bedrijven – waarvan 45 melkveehouderijbedrijven – hebben het aanbod geleverd op totaal tweeduizend hectare. Zij zullen zeshonderd hectare uitgesteld maai-beheer of kruidenrijk grasland uit gaan voeren en leveren ook 36 plas dras-situaties op. Dit aanbod wordt nu ecologisch getoetst en zal de inzet zijn voor het definitieve plan voor 2016. Dit plan zal in het voorjaar van 2015 tot stand gaan komen.

Naast het beheer zal aandacht besteed moeten worden aan de investeringen voor de inrichting van de plas dras locaties.

De organisatie van de uitvoering van het agrarisch natuurbeheer 2016 wordt door het collectief Eemland opgepakt. Het gebied beslaat de gemeenten Amersfoort, Soest, Baarn, Eemnes en Bunschoten. Samen met de LTO-afdeling Eemland, de vereniging Ark & Eemlandschap en Natuurmonumenten zal gewerkt worden aan een effectief weidevogelbeheer in Eemland. Wij willen het zelf doen en zullen samenwerking zoeken om zo tot lagere kosten te komen. Een eenvoudige opdracht van de provincie met eigen verantwoordelijkheid en verantwoording naar de opdrachtgever.

Ark & Eemlandschap gaat op zoek naar bruikbare instrumenten om de effectiviteit van het beheer te vergroten. Een instrument is bijvoorbeeld het inzetten van BBL-gronden voor extensivering. Ook worden met andere partijen initiatieven genomen voor een ecologische toets.

In Eemland hebben de grondgebruikers laten zien dat de waarden van dit mooie gebied hun nauw aan het hart ligt. Zij willen zich daarvoor inzetten. Dit biedt perspectief aan de toekomstige ontwikkelingen voor weidevogels maar ook voor hun melkveehouderij.

Het collectief Eemland wil met dit aanbod haar verantwoordelijkheid nemen voor effectiviteit en efficiëntie bij het weidevogelbeheer.

Inleiding

Eemland is het meest weidevogelrijke gebied in de provincie Utrecht en landelijk één van de beste weidevogelgebieden. Tegelijkertijd speelt de melkveehouderij een belangrijke rol in Eemland. Met de recent afgeronde landinrichting is een aantal bedrijven verplaatst en is hun land rondom de bedrijfsgebouwen gelegen. De melkveehouderij is redelijk intensief, met circa 15.000 kg melk per hectare, bij een oppervlakte per bedrijf van gemiddeld circa 40 ha. Behalve melkveebedrijven zijn er ook graasdierbedrijven met vleesvee, jongvee opfok, paarden en schapen.

Het unieke van Eemland is dat een intensieve melkveehouderij samengaat met een hoge weidevogeldichtheid. Deze bijzondere positie maakt dat landelijk en provinciaal opgestelde regels en richtlijnen voor weidevogelbeheer niet altijd opgaan voor Eemland. Daarom heeft Eemland met haar specifieke situatie, een eigen visie op het weidevogelbeheer nodig.

In het Natuurbeheerplan 2011 is door de provincie Utrecht in Eemland circa 6000 ha begrensd als potentieel weidevogelgebied. Een deel daarvan is reservaat (480 ha). In deze visie wil Ark & Eemlandschap (A & E) laten zien hoe zij in Eemland het weidevogelbeheer optimaal en doelgericht wil vormgeven. De ambitie ligt hoog. Wij willen de weidevogelstand in Eemland behouden en voldoende jonge weidevogels grootbrengen. Tegelijkertijd moeten de beheermaatregelen inpasbaar zijn in de bedrijfsvoering en moeten de bedrijven hun inkomen op peil houden. De opgave voor Eemland is dan ook een evenwicht te zoeken tussen moderne melkveehouderij en goede broed- en opgroeimogelijkheden voor de weidevogels. Vanuit deze visie is de uitwerking ter hand genomen. A & E heeft Warmelt Swart gevraagd als projectleider deze aanpak verder uit te voeren. Het bestuur heeft de begeleiding van het project voor haar rekening genomen.

Het beheer in 2016

Het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) en het agrarisch natuurbeheer (ANB) worden met ingang van 2016 vernieuwd. In het GLB wordt 30% van het beschikbare budget ingezet voor vergroening. Het bestaat uit de volgende vergroeningsdoelen:

- Gewasdiversiteit in de akkerbouw;
- 7% van de bedrijfsoppervlakte voor ecologische zones;
- Handhaven van permanent grasland.

Dit zijn maatregelen in pijler 1, die een passief karakter hebben. Het actieve beheer wordt uitgewerkt in het Plattelandsontwikkelingsplan (POP 3) van het ministerie Economische Zaken en alle provincies. Voor grondgebruikers zijn de volgende doelen geformuleerd:

- Agrarisch natuurbeheer voor grasland en bouwland;
- Landschapsbeheer;
- Kader richtlijn water;
- Klimaatmaatregelen;
- Biodiversiteit;
- Het actief ondersteunen met beheer voor international beschermde flora en fauna en Rode Lijst-soorten.

Voor Eemland is het afgelopen jaar onderzocht wat dit nieuwe beleid betekent. Het weidevogelgebied is met 6000 ha begrensd. In dit gebied is de weidevogel prioriteit nummer één. Met het waterschap is gekeken naar Kader Richtlijn Water (KRW)-doelen. Voor de agrarische gronden zijn die voor 2016 niet te verwachten. Botanische doelen in het gebied zijn niet specifiek. Kwel of andere hoogwaardige flora is niet aanwezig. Dit betekent dat het botanische beheer een bijdrage gaat leveren voor weidevogels. Andere doelen zijn nog niet relevant.

Buiten de 6000 ha kent het gebied nog circa 2500 ha cultuurgronden. Naast grasland is bouwland zeer beperkt aanwezig. Deze gebieden kenmerken zich door veel landschapselementen en bos. Ook is kwel aanwezig vanuit de Utrechtse Heuvelrug. Deze leidt tot waardevolle flora in grasland en in sloten. Dit gebied is in onze uitvoering deelgebied 9.

Proces

Ark & Eemlandschap heeft zich tot doel gesteld effectief weidevogelbeheer tot stand te brengen. Dat gaat niet vanzelf. Bestuursleden en leden moeten samen er voor willen gaan. Maar ook externe partijen moeten aandacht hebben voor de specifieke situatie in Eemland. Het bestuur acht veel kansen aanwezig om effectief weidevogelbeheer vorm te geven.

De vereniging A & E heeft verschillende activiteiten ontplooid na het gereed komen van de visie in 2013. Al

die stappen moeten leiden tot het aanbod voor effectief weidevogelbeheer in 2016.

In februari 2013 is de visie besproken met de leden van de vereniging. In drie bijeenkomsten is het nieuwe GLB-beleid, de visie en de nadere uitwerking aan de orde gesteld. Op de eerste bijeenkomst waren 100 mensen aanwezig. Op de volgende bijeenkomsten waren veertig mensen aanwezig.

De visie is op de jaarlijkse algemene ledenvergadering in april 2013 aangeboden aan de leden van de vereniging. De rode draad in de visie is dat het bedrijf centraal staat in het gehele zoekgebied van 6000 ha. Naast de visie heeft Dick Melman van WUR/Alterra een toelichting gegeven op het kerngebiedenbeleid en de positie van Eemland daarin. Hij heeft gereageerd op onze visie. Op hoofdlijnen heeft hij veel waardering uitgesproken voor onze visie.

De visie is naar de provincie gestuurd. Op voorstel van A & E is er daarna een toelichting gegeven. A & E heeft de provincie vervolgens ook gevraagd een bijdrage beschikbaar te stellen voor een nadere uitwerking. In de bijeenkomst is afgesproken dat de provincie druk is met het verder uitwerken van het natuurbeleid 2.0 voor de hele provincie en dat er geen gelegenheid is om de uitwerking samen met A & E ter hand te nemen.

In het najaar van 2013 heeft René Faber, medewerker bij Vogelbescherming, een inleiding verzorgd over effectief weidevogelbeheer. Ook van zijn kant heeft hij gereageerd op onze visie. De ketenbenadering is door hem als zeer positief beoordeeld. Ook de inleiding werd ook benadrukt dat weidevogelbeheer een professionele insteek vraagt van de boeren. Weidevogelbeheer is topsport! De vervolgstappen na deze bijeenkomsten zijn de volgende:

1. Verschillende externe bijeenkomsten is aandacht besteed aan onze insteek;
2. Een zestal boeren heeft deelgenomen aan netwerk bijeenkomsten over kruidenrijk grasland en weidevogelboeren;
3. A & E heeft een notitie gemaakt over de inzet van BBL-gronden bij weidevogelbeheer;
4. De Grondgebruiksgbank (GGB) wordt ingezet bij het ervaring op doen van plas dras;
5. In februari heeft het bestuur van A & E in overleg met de LTO-afdeling Eemland besloten een zelfstandig collectief 2016 te vormen. De gemeenten Amersfoort, Soest, Baarn, Eemnes en Bunschoten zijn het werkgebied van het collectief Eemland;
6. A & E heeft met Landschapsbeheer en Alterra contact gezocht om een operationeel instrument te krijgen bij de uitvoering van de visie. Een ecologische toets die Eemland kan helpen bij de start van het plan. Op dit moment wordt dit nader uitgewerkt. Het aanbod is ook als voorbeeld bij Alterra ingeleverd;
7. Het bestuur van A & E heeft het gebied in negen deelgebieden ingedeeld. Per deelgebied is met de grondgebruikers gesproken over hun bijdrage in 2016 aan het agrarisch natuurbeheer;
8. De collectieven Eemland, Lopikerwaard en De Venen trekken samen op met SCAN om de professionele uitvoering ter hand te nemen.

Uitvoering weidevogelbeheer

De uitvoering van overig beheer wordt apart beschreven. Hieronder volgt de aanpak voor de 6000 ha weidevogelgebied Eemland. Al de activiteiten staan in het teken van professioneel weidevogelbeheer in Eemland. Het specifieke is voor ons vooral de combinatie met melkveehouderij. Er komen veel weidevogels voor in het hele gebied en specifiek op huiskavels van melkveebedrijven. Het doel is vliegvlugge vogels voortbrengen, die voor een nageslacht kunnen zorgen en de weidevogelstand versterken. Een goede samenwerking met de weidevogelvrijwilliger bij het goed registreren en beheren voor weidevogels is van belang. Goede afspraken met de wildbeheerder om de predatie te beperken zijn besproken. De inzet is om een overeenkomst per bedrijf te maken, waar deze samenwerking wordt vastgelegd. A & E is bezig deze aanpak met de betrokken organisaties op te zetten. De grondgebruiker/boer/ondernemer blijft de eerste verantwoordelijke voor de goede uitvoering van zijn weidevogelplan. Op basis van de behaalde resultaten zal jaarlijks worden geëvalueerd en het plan zo nodig worden aangepast. Het handhaving en sanctiebeleid is aangestipt. De uitwerking zal nog gaan plaatsvinden. Daar zullen we later nog op terugkomen.

In de bijeenkomsten in de deelgebieden is benadrukt dat resultaten leidend zijn. Bij geen resultaat zal het beheer moeten worden aangepast of kan zelfs worden beëindigd.

In die discussies is sterk naar voren gekomen dat de melkveehouders de waarden van het Eemland koesteren. Melkveehouder mogen zijn met weidevogels is voor vele een logische samenhang. Maar dat stelt eisen aan alle betrokkenen. Vanzelf gaat dat niet en vraagt om een instelling van we gaan er voor. Dat betekent dat niet alle melkveehouders mee willen doen. Professionele inzet vraagt om een topsport benadering voor het beheren voor het melkvee en voor de weidevogel.

Inrichting

In Eemland liggen de melkveebedrijven verspreid door de polder. Bij de inrichting van deze bedrijven bij de ruilverkaveling is geen aandacht besteed aan de uitvoering van agrarisch natuurbeheer. Dit betekent dat vanaf 2003 het Eemland zelf op zoek is gegaan of en zo ja hoe effectief weidevogelbeheer er uit kan zien. 70% van de melkveebedrijven neemt deel aan weidevogelbeheer in het kader van SNL. Vele bedrijven verdiepen zich in effectief beheer. In 2012 is in het kader van de Grondgebruiksgbank met plas dras begonnen. Het bestuur was zeer verrast dat 20 bedrijven – waarvan 16 melkveebedrijven met plas dras – aan de slag wilde. De uitvoering is vooral gericht op het leveren van voedsel voor de weidevogels en hun kuikens. Grote gebieden aaneengesloten kruidenrijk en nat is buiten het reservaat van Natuurmonumenten niet mogelijk. Het bestuur heeft in haar visie effectief weidevogel beheer beschreven. Uit onderzoek blijkt dat circa 30% van de bedrijfsoppervlakte in de melkveehouderij ingevuld kan worden met uitgesteld maaibeheer, kruidenrijk en plas dras. Op deze wijze wordt een bijdrage geleverd aan de keten broeden, voedsel en veiligheid voor weidevogels. De samenhang van alle inzet van de bedrijven moet leiden tot ecologisch effectief weidevogelbeheer in Eemland. Om dit beheer effectief te laten verlopen zullen voor de plas dras situaties investeringen nodig zijn. Dammen, pompen zijn nodig om op de verschillende plaatsen het juiste peil te handhaven en de gewenste rust voor weidevogels te realiseren. In de notitie weidevogelboeren is aangereikt dat de aanwezige BBL gronden een bijdrage kunnen leveren aan een gewenste extensivering voor weidevogelbeheer. Er loopt onderzoek en deze benadering wordt daarbij meegenomen.

Deelgebieden

In alle deelgebieden is deze benadering aangereikt. De volgende negen deelgebieden zijn onderscheiden:

1. Noordpolder te Veld in Eemnes en de maatpolder;
2. Zuidpolder te Veld te Eemnes;
3. Bikkerspolder (noordelijk deel) en de Maten te Bunschoten;
4. Bikkerspolder (zuidelijk deel) te Bunschoten;
5. De Haar (Bunschoten);
6. Bunschoten oostelijk gebied en Duist;
7. Polder Zeldert;
8. Soest;
9. Overige niet weidevogelgebied.

Begin 2014 hebben wij alle grondgebruikers uitgenodigd per deelgebied. Op die bijeenkomsten is stilgestaan bij de actualiteit van het ANB 2016 en is aangegeven welke inzet vanuit onze visie van de betrokken melkveehouderij bedrijven wordt verwacht. De ketenbenadering met 30% inpasbaar zwaar beheer is daarbij als indicatie gebruikt. Niet melkveebedrijven leveren een bijdrage als die op de juiste plaats ligt en ecologisch effectief is. In de toelichting is ook gevraagd stil te staan bij samenwerking en ruiling van gronden. In kleine groepen is uitgebreid van gedachten gewisseld over de inzet voor 2016. De 30% is als vrij zwaar betiteld en er is duidelijk geworden dat als er een sterke effectieve inzet gevraagd wordt dit wel inpasbaar moet zijn in het beheer van de toekomstige melkveehouderij op het bedrijf. In 2016 is er geen melkquotering en komt bij iedere ondernemer de vraag naar boven 'Hoe ga ik verder met mijn melkvee op het bedrijf?'. Als weidevogelbeheer technisch maar ook financieel past is hij bereid inzet uit te voeren voor weidevogelbeheer. Dit betekent marktconforme vergoeding voor inkomensderving en inzet van de boer. Op de avonden is duidelijk geworden dat instrumenten ontwikkeld moeten worden die samenwerking en ruilen van gronden mogelijk moet maken. De GGB is daarin een voorbeeld die tot goede resultaten leidt. Van alle bijeenkomsten is het aanbod samengevat en naar alle betrokkenen gemaild. Degene die niet aanwezig is geweest, kon een afspraak maken over zijn aanbod. De reacties zijn meegenomen in de uitwerking.

Het bestuur is trots op het verloop van de bijeenkomsten en de inzet die de boeren hebben geleverd. Het betekent dat zij de waarden van het gebied hoog hebben en daar hoort weidevogelbeheer bij.

Uitvoering overig beheer

Het overige beheer heeft betrekking op het gebied buiten het weidevogel gebied. Deelgebied 9 ligt in de gemeente Amersfoort, Soest, Baarn en Eemnes. De eerste bijeenkomst is geweest. Uitgebreid is aangegeven wat de werkwijze is in 2016 en welke doelen er aan de orde zijn. Een groot deel van de aanwezigen had ervaring met individuele pakketten SNL en kleine landschapselementen. Maar collectief en doelen in het gebied waren nieuw. Afsproken is dat een enquête onder de boeren wordt gehouden om inzicht te krijgen in wat er nu is en wat er van belang is in hun omgeving en wat zij daar aan bij kunnen dragen. Voor 1 juni 2014 willen we deze inventarisatie afgerond hebben om in een aanbod naar de provincie te kunnen vertalen.

Werkwijze collectief Eemland

Het afgelopen half jaar is er op vele fronten aandacht besteed aan de organisatie bij de uitvoering van het agrarische natuurbeheer in 2016. Aan de voordeur willen we een eenvoudige opdracht van de provincie. De uitvoering verloopt op basis van een goed beschreven kwaliteitshandboek. De te bereiken doelen zijn beschreven en er zijn afspraken gemaakt over registratie van resultaten en op welke wijze monitoring gaat plaats vinden. De te nemen maatregelen worden door het collectief op basis van maatwerk per bedrijf gemaakt. Wij denken dat alleen dan met lage uitvoeringslasten het weidevogelbeheer kan worden uitgevoerd. Het bestuur heeft bij het tot stand komen van de beheersvisie weidevogels veel aandacht besteed aan die uitvoering. Zij is tot de slotsom gekomen dat primair het resultaat voorop staat met gemotiveerde en enthousiaste deelnemers. Op bedrijfsniveau willen we afspraken maken met een mozaïek aan maatregelen

die de keten van weidevogelbeheer omvat. Omdat we te maken hebben met weidevogels in het voorjaar is de ervaring dat elk voorjaar zijn eigen aanpak vraagt. Er is een basis nodig die vroegtijdig wordt bepaald en voorbereid. Maar flexibiliteit is noodzakelijk. De jaren 2013 en 2014 bewijzen dit. Dicht bij de boer organiseren met enthousiasme voor weidevogels de ecologisch gewenste flexibiliteit in de praktijk uitvoeren.

Eemland is een kerngebied voor weidevogels en wordt omringt door gebieden die andere natuur doelen na streven. De uitvoering daarvan is sterk afwijkend van het weidevogelbeheer.

De conclusie die het bestuur samen met de LTO-afdeling Eemland heeft getrokken is, dat veel zelf doen het meest

effectief is. Samenwerken met andere collectieven in Utrecht om de taken zo goed mogelijk uit te voeren en van elkaars expertise gebruik maken. Met deze aanpak willen we in 2016 van start gaan.

Resultaten inventarisatie weidevogelbeheer

De inventarisatie die tijdens de bijeenkomsten is gemaakt is per deelgebied per bedrijf weergegeven. De totale oppervlakte van het gebied is bekend, evenals de huidige inzet van SNL en de door de aanwezigen aangegeven inzet. Per deelgebied zijn overzichten gemaakt die tot een totaal beeld van Eemland heeft geleid.

Het aanbod

Het aanbod Eemland ziet er als volgt uit: De totale oppervlakte voor weidevogelbeheer in Eemland blijft zesduizend hectare. In dit zoekgebied is gezocht naar effectief weidevogelbeheer op plaatsen waar weidevogels voorkomen. Met bedrijven die willen investeren in kennis en effectief weidevogelbeheer.

De totale oppervlakte van de 75 deelnemende bedrijven (waarvan 45 melkveehouders) met weidevogelbeheer is effectief 2000 ha. Daarvan wordt 600 ha uitgesteld maaibeheer of kruidenrijk uitgevoerd.

Door 36 bedrijven is greppel of sloot plas dras aangeboden. De uitvoering wordt gedaan zoals dat ook gedaan wordt in de periode 2013-'15 in het kader van het GGB-project.

Uit deze inventarisatie blijkt dat 700 ha van de huidige omvang SNL-beheer (2700 ha) niet is aangeboden voor het toekomstige beheer. Dit was omdat een aantal grondgebruikers geen belangstelling meer hadden of in de huidige situatie geen effectief weidevogelbeheer konden inpassen.

Altterra gaat dit aanbod nog toetsen en er vindt dit jaar nog een monitoring plaats. Met alle beschikbare informatie gaan we samen met de provincie aan de slag voor effectief weidevogelbeheer.